

İKV BİLGİ NOTU

AB'de Müslüman Olmak

Hatice Zeynep Şen, İKV Uzman Yardımcısı

AB Temel Haklar Ajansı'nın (*European Union Agency for Fundamental Rights- FRA*) "AB'de Müslüman Olmak" başlıklı son raporu 24 Ekim 2024 tarihinde yayımlandı. Rapor, FRA'nın göçmenlerin ve onların soyundan gelenlerin deneyimlerine ilişkin AB çapında gerçekleştirdiği üçüncü araştırmanın bir parçası olarak ve 13 AB ülkesinden 9.604 Müslüman katılımcının deneyimlerine dayanıyor (Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya ve İsveç). Rapor ırkçılık, ayrımcılık ve tacizin AB'de yaşayan birçok Müslüman için günlük bir gerçeklik olmaya devam ettiğini ve 2016'daki son anketten bu yana Müslüman karşıtı ırkçılıkta, özellikle iş ve konut piyasasında artış olduğunu gösteriyor. 2024 yılının başında antisemitizmin Avrupa genelinde yükselişte olduğunu vurgulayan ve Yahudilerin deneyimleri üzerine bir anket de yayımlayan FRA, bu anket verilerini 7 Ekim'de Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırıları ve ardından Gazze'de başlayan savaştan önce, Ekim 2021 ile Ekim 2022 tarihleri arasında topladığını belirtiyor.

FRA, ırk ayrımcılığını, ten rengine, etnik veya göçmen kökene ve dine dayalı ayrımcılık olarak ifade ediyor. Müslüman katılımcıların neredeyse yarısı %47 oranı ile anketten önceki beş yıl içinde ve üçte birinden fazlası %35 oranı ile anketten önceki bir yıl içinde ırk ayrımcılığına maruz kaldığını ifade ediyor. Bu oran 2016 yılındaki, beş yıl içinde %39 ve bir yıl içinde %25 olan orana kıyasla oldukça artmış durumda. Irk ayrımcılığının yüksek olduğu ülkeler ise, son beş yılda %71 ile Avusturya, %68 ile Almanya ve %63 ile Finlandiya. 2016 yılına kıyasla Müslümanların özellikle iş ve konut piyasasında daha fazla ırkçılıkla karşılaştığı kaydediliyor.¹

Ayrımcılığın tekrar eden bir deneyim olduğunu ifade eden FRA, ayrımcılık mağdurlarının çoğunun, %75 oranı ile anketten önceki bir yıl içinde iki kereden fazla ayrımcılığa maruz kaldığını belirtiyor. Her iki Müslüman katılımcıdan biri anketten önceki beş yıl içinde herhangi bir gerekçeyle ayrımcılığa maruz kaldığını söylüyor. Üçte birinden fazlası ise anketten önceki bir yıl içinde ayrımcılığa uğradığını hissettiğini ifade ediyor. Herhangi bir temelde ayrımcılığa uğrama oranının en yüksek olduğu ülkeler, son beş yılda %74 ile Avusturya, %71 ile Almanya, %64 ile Finlandiya ve Danimarka.

Müslüman katılımcılar en yaygın ayrımcılık nedenlerini, etnik köken veya göçmen geçmişi ve din olarak sıralıyor. Anketten önceki bir yılda, Müslüman katılımcıların %30'u "etnik kökenleri veya göçmen geçmişi", %17'si ise "dinleri veya dini inançları" nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarını belirtiyor. Gençler, yüksek öğrenim görmüş kişiler, engelliler ve

¹ European Union Agency for Fundamental Rights- FRA, "Being Muslim in the EU"- Experiences of Muslims, 24.10.2024, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-being-muslim-in-the-eu_en.pdf

geleneksel veya dini kıyafetler giyen veya kendini azınlık olarak tanımlayan kişiler daha fazla ayrımcılığa maruz kalıyor. Sahra'nın güneyindeki Afrika ülkelerinden gelen ve çoğunluğu siyahi olan Müslümanlar, aynı anda anket yapılan ülkelerde, Kuzey Afrika, Türkiye veya Suriye'den gelen Müslümanlara kıyasla daha yüksek düzeyde ayrımcılığa maruz kalıyor.

Çoğu Müslüman hiçbir şeyin değişmeyeceğini düşündüğü için herhangi bir ayrımcılık veya ırkçılık olayını bildirmediğini ifade ediyor. Mağdurların sadece %6'sı anketten önceki bir yılda ayrımcılığa maruz kaldığını bildirdiğini veya şikâyetinde bulunduğunu belirtiyor. En yüksek raporlama oranı %21 ile İsveç olarak kaydedilirken, Avusturya ve İtalya sırasıyla %3 ve %2 ile en düşük oranlara sahip durumda. 0-10 arası bir ölçekte ırkçılığa maruz kalanların polise olan güveni 5,7 olurken kalmayanların güven oranı ise 7,0 olarak belirtiliyor.²

Rapora göre ırkçı taciz davranışları yaygınlığını korumaya devam ediyor. Bu tacizler arasında saldırgan hareketler, uygunsuz bakışlar, saldırgan yorumlar veya şiddet tehditleri yer alıyor. Her dört Müslümandan birinden fazlası anketten önceki beş yıl içinde ırkçı tacize maruz kaldığını ifade ediyor. Bu oranlar %49 ile Finlandiya ve %39 ile Almanya'da en yüksek seviyede kaydediliyor. Sahra'nın güneyindeki Afrika ülkelerinden gelen ve çoğu siyahi olan Müslüman katılımcılar, diğer gruplara kıyasla daha fazla ırkçı tacize maruz kalıyor. Genç kadınlar, yüksek öğrenim görmüş kişiler ve dini kıyafet giyenler daha fazla tacize uğruyor. Örneğin, toplum içinde dini kıyafetler giyen Müslüman katılımcıların yaklaşık %26'sı (kadınların %27'si ve erkeklerin %24'ü) anketten bir yıl önce tacize uğrarken, toplum içinde bu tür kıyafetler giymeyen Müslüman katılımcıların %18'i tacize uğradığını ifade ediyor. Mağdurların sadece %12'si en son yaşadıkları ırkçı taciz olayını herhangi bir resmi kuruma bildirdiğini ifade ediyor. Birçok Müslüman saldırıya veya tacize uğramaktan endişe duyduğunu belirtiyor. Müslümanlar arasında toplum içinde sözlü hakarete veya saldırgan yorumlara maruz kalmaktan endişe edenlerin en yüksek grubu %52 ile Avrupa'da doğan Müslümanlar olarak kaydediliyor.

FRA tarafından ırkçı şiddet insanların etnik veya göçmen kökenlerinden kaynaklanan fiziksel şiddete uğraması olarak tanımlanıyor ve vurma, itme, tekmeleme veya yakalama gibi eylemleri içeriyor. Müslüman katılımcıların %4'ü anketten önceki beş yıl içinde, %2'si ise anketten önceki bir yıl içinde ırkçı bir saldırıya maruz kaldığını ifade ediyor. En yüksek beş yıllık oranlar Finlandiya'da %12, Almanya'da %7 ve İrlanda'da %6 olarak görülüyor. 2016 yılında şiddet olaylarının bildirim oranı %23 iken, son raporda bu oran %30 olarak kaydediliyor. ırkçı şiddet mağdurlarının %55'i depresyon veya anksiyete gibi psikolojik etkilerle savaşıyor ve %22'si evden çıkmaya korktuğunu ifade ediyor.

² European Union Agency for Fundamental Rights- FRA, "Being Muslim in the EU"- Experiences of Muslims, Findings Q & A, 24.10.2024, <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/being-muslim-eu#publication-tab-1>

Raporda, beş yıl içinde Müslüman katılımcıların %27'sinin ve anketten önceki bir yıl içinde %13'ünün polis tarafından durdurulduğu belirtiliyor. Gençlerin (%36), dini kıyafet giyen erkeklerin (%42) ve çoğunluğu siyah olan Sahra'nın güneyindeki Afrika ülkelerinden gelen Müslümanların (%40) durdurulma olasılığı daha yüksek. Erkeklerin durdurulma olasılığının ise kadınlardan üç kat daha fazla olduğu belirtiliyor. Anketten önceki beş yıl içinde polis tarafından durdurulanların %56'sı kendilerine saygılı davranıldığını söylüyor. Anketten önceki bir yılda durdurulanların yarısı bunun göçmen veya etnik kökenlerinden kaynaklandığını düşünüyor. Müslüman erkeklerin son durdurulmalarını ırkçı profilleme olarak algılama olasılığı kadınlara göre daha yüksek. Ayrımcı etnik profillemenin en yüksek beş yıllık oranları Yunanistan'da %75, Danimarka'da %56 ve İsveç'te %55 olarak kaydediliyor. Durdurulmalarını profilleme olarak algılayanlar, polise güven konusunda 0-10 ölçeğinde 4,2 puan verirken, ırksal profilleme yaşamayanlar polise 6,1 puan güven gösteriyor.

Ankete katılan Müslümanların %22'si anketten önceki beş yılda, %17'si ise anketten önceki bir yılda okulla temas halindeyken ırksal ayrımcılığa uğradığını belirtiyor. Bu oran 2016 yılında sırasıyla %13 ve %6 olarak belirtiliyor. Ebeveynlerin %16'sı, çocuklarının anketten önceki bir yılda okulda zorbalığa uğradığını söylüyor. Avusturya'da %27, Danimarka'da %26 ve Almanya'da %24 ile ebeveynlerin dörtte birinden fazlası bu tür deneyimlerden bahsediyor. Raporda bunların çoğunlukla Suriyeli ve Türk kökenli öğrencilerin başına geldiği ifade ediliyor. Müslüman katılımcıların yaklaşık beşte ikisi, %40 oran ile sadece ortaokul eğitimini tamamladığı belirtiyor. AB'nin 13 ülkesindeki genç Müslümanların okulu erken terk etme olasılığının AB'deki tüm insanlara kıyasla üç kat daha fazla olduğu ifade ediliyor.

Rapora göre 2016'dan bu yana hem iş ararken hem de iş piyasasında ırk ayrımcılığında artış yaşanıyor. İş ararken yaklaşık beş Müslüman katılımcıdan ikisi, iş yerinde ise üç Müslüman katılımcıdan birinden fazlası ırk ayrımcılığına maruz kalıyor. İş piyasasındaki ırkçılık, Suriyeli ve Türk katılımcıları diğer gruplardan daha fazla etkiliyor. Müslüman kadınlar ve Müslüman erkekler istihdamda benzer seviyelerde ırk ayrımcılığı yaşıyor. Ancak, dini kıyafetler giyen Müslüman kadınlar (neredeyse yarısı) iş ararken daha fazla ayrımcılığa maruz kalıyor. 16-24 yaş arası dini kıyafet giyen genç kadınların %58'i anketten önceki beş yılda iş ararken ayrımcılığa uğradığını bildirirken, aynı yaştaki ve böyle kıyafetler giymemiş kadınların %38'i ayrımcılığa uğradığını bildiriyor. İş piyasasında Avrupa'da doğan Müslümanlar, Müslüman göçmenlere göre daha fazla ayrımcılıkla karşı karşıya kalıyor. Anketten önceki beş yılda, ikinci nesil Müslümanların %55'i iş ararken ırk ayrımcılığına uğradığını bildirirken, Müslüman göçmenlerin %32'si bu süreçte ayrımcılığa uğradığını ifade ediyor.

Müslüman katılımcılar arasındaki istihdam oranı %63 ile genel nüfusun %75 oranına kıyasla önemli ölçüde düşük. Müslüman kadınlara kıyasla Müslüman erkeklerin ise daha fazla oranda ücretli bir işi var. Dini kıyafetler giyen Müslüman kadınların, böyle kıyafetler giymeyen kadınlara göre iş sahibi olma olasılığı daha düşük. Genel olarak temel işlerde

çalışanların oranı %8 iken, Müslüman katılımcıların %27'si temel işlerde çalışıyor. Genel olarak geçici sözleşmesi olanların oranı %11 olurken, Müslüman katılımcıların %28'i geçici sözleşmeye sahip. Müslüman katılımcıların %33'ü işleri için aşırı nitelikli durumda kalıyor.³

Beş Müslüman katılımcıdan ikisi (%40) en azından bazen kamusal alanda geleneksel veya dini kıyafetler giyiyor. %60'ı ise geleneksel veya dini kıyafetler giymediğini ifade ediyor. Kadınlar erkeklerden daha sık dini kıyafetleri tercih ederken, bunlar arasında da göçmen olan Müslüman kadınlar, Avrupa'da doğan kadınlara kıyasla daha sık dini kıyafetler giyiyor. Kamusal alanda dini kıyafetler giyen Müslüman katılımcıların, giymeyenlere göre ayrımcılık ve tacize uğrama olasılığının daha yüksek olduğu ve bunun özellikle kadınlar için geçerli olduğu belirtiliyor. Raporda kamusal alanda dini kıyafetler giymenin kadınların istihdam beklentilerine zarar verebileceği ifade ediliyor.

Konut piyasasındaki ırk ayrımcılığının ise 2016'ya kıyasla, %22'den %35'e keskin bir şekilde artışı kaydediliyor. Ankete katılanların %26'sının anketten önceki beş yıl içinde özel bir ev sahibi tarafından kiralık ev tutmaktan alıkonulduğu ifade ediliyor. Engelli Müslümanlar konut piyasasında en yüksek ırkçılık seviyelerini deneyimliyor. Konut piyasasında ırkçılık herhangi bir kısıtlaması olmayan bireylerde %30 oranında iken, engelli Müslümanların oranı %46. Konut piyasasındaki ırk ayrımcılığı Almanya'da %54, Avusturya'da %50, Belçika'da %43 ve Finlandiya'da %43 ile en yüksek seviyelerde. Müslümanlar ayrıca daha yüksek yoksulluk, sosyal dışlanma ve enerji yoksulluğu riski altında. Katılımcıların yalnızca %17'si bir mülke sahip. Müslüman katılımcıların hanelerinde yaşayan insanların %40'ı aşırı kalabalık konutlarda yaşarken, genel nüfusta bu oran %17. Müslüman katılımcıların evlerinde yaşayan insanların, genele kıyasla geçim sıkıntısı çekme olasılıkları da iki kat daha fazla. Müslüman katılımcıların yaşadığı hanelerde yaşayan insanların %18'i evlerini ısıtma imkânına sahip değilken, genel olarak bu oran %9.

Ankete katılanların onda birinden fazlası, anketten önceki bir yılda sağlık hizmetlerinde ırksal ayrımcılığa uğradığını hissettiğini belirtiyor. Müslüman katılımcıların, genele kıyasla karşılanmamış tıbbi ihtiyaçları olma olasılığı iki kat daha fazla.

Müslümanların %36'sı ikamet ettikleri ülkede en az bir eşitlik kuruluşu olduğunu biliyor. 2016'da %35 olan bu oran çok değişmemiş durumda. En yüksek farkındalık Danimarka, Finlandiya, Avusturya ve Fransa'da. En düşük farkındalık İtalya, Lüksemburg ve İspanya'da kaydediliyor.

Engelli Müslüman katılımcılar, engelli olmayanlara göre daha fazla ırkçılık, ayrımcılık ve tacizle karşı karşıya kalıyor. Engelli Müslüman katılımcıların üçte bire yakını olağan aktivitelerinde uzun süredir devam eden bir kısıtlama olduğunu belirtiyor. Engelli Müslüman katılımcıların ikide biri, engelli olmayanların üçte birine kıyasla anketten

³ European Union Agency for Fundamental Rights- FRA, Being Muslim in the EU- Experiences of Muslims, 25.10.2024 <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/being-muslim-eu#publication-tab-2>

önceki bir yılda herhangi bir nedenle ayrımcılığa uğradığını hissettiğini belirtiyor. Engelli Müslüman katılımcıların %27'si engelli olmayan katılımcıların 19'una kıyasla anketten önceki bir yılda ırkçı tacize maruz kaldığını ifade ediyor. Engelli Müslüman katılımcıların ikide biri engelli olmayan katılımcıların üçte birine kıyasla erken okuldan ayrıldığını belirtiyor.⁴

Müslüman karşıtı ırkçılık ve ayrımcılıkla etkili bir şekilde mücadele etmek için FRA, AB ve üye ülkelere şunları yapmaları çağrısında bulunuyor:

- AB Irkçılık Karşıtı Eylem Planı'nın 2025'ten sonraya yenilenmesi ve özellikle Müslüman karşıtı ırkçılığa karşı mücadele etmek için eylemler eklenmesi,
- Daha iyi politika yapımını desteklemek ve izleme için kıstaslar, hedefler ve göstergeler geliştirmek amacıyla her türlü ayrımcılık temelinde eşitlik verilerinin toplanması,
- Ayrımcılık karşıtı yasaları ve ayrımcılık ve nefret suçları için daha sert yaptırımların uygulanması
- Eşitlik kuruluşları için bağlayıcı standartlar hakkındaki yönergelerin uygulanması ve ayrımcılıkla etkili ve bağımsız bir şekilde mücadele etmek için gerekli yetkilere ve yeterli kaynaklara sahip olduğundan emin olunması
- Yasadışı polis profillemesine yol açan ayrımcı kurumsal uygulamaların ve kültürlerin ortadan kaldırılması
- Eğitim, istihdam, konut ve sağlık hizmetleri dahil olmak üzere hayatın her alanında ırkçılıkla mücadele edilmesi, hedeflere yönelik çaba gösterilmesi.⁵ Örneğin, AB ülkelerinin, AB vatandaşı olmayanlar ile genel nüfus arasındaki aşırı yeterlilik farkını azaltmaya odaklanması ve daha fazla Müslüman öğrencinin okulu bitirmesinin teşvik edilmesi.

⁴European Union Agency for Fundamental Rights- FRA, "Being Muslim in the EU Findings questions & answers", 24.10.2024, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-being-muslim-in-the-eu-findings-q-and-a_en.pdf

⁵ European Union Agency for Fundamental Rights- FRA, "Being Muslim in the EU"- FRA Press release, 24.10.2024, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/pr-2024-being-muslim-in-the-eu_en.pdf